

Justitieutskottets betänkande

1980/81:3

om forumregler för mål om krav på obetalda vattenavgifter

Motion

I motion 1979/80:142 av Allan Ekström (m) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om förslag till ändring i va-lagen i enlighet med vad som anförts i motionen.

I motionen pekar motionären på de konsekvenser som kan uppstå till följd av reglerna om statens va-nämnds och allmän domstols behörighet att pröva vissa kravmål. Vad som åsyftas i motionen är sådana fall då ett kommunalt energiverk genom ansökan om betalningsföreläggande hos tingsrätt gör gällande krav på betalning av el- och vattenavgifter som tagits upp i en och samma räkning. Bestrider abonnenten ansökningen, t. ex. på den grund att han har sagt upp abonnemanget, och hänskjuts målet med anledning av bestridandet till rättegång är, enligt vad motionären framhåller, tingsrätten inte längre behörig till den del målet avser vattenavgifter. I denna del skall saken i stället prövas av statens va-nämnd, medan fordran avseende elräkningen prövas av tingsrätten. Kravet ger följaktligen upphov till två processer om samma sak vid två olika myndigheter, något som enligt motionärens mening för abonnenten måste te sig svårförståeligt och oförnuftigt. Motionären pekar i sammanhanget på att abonnenten kanske måste inställa sig personligen på två håll; va-nämnden har dessutom säte i Stockholm. Enligt vad motionären anför löper också abonnenten risk att åsamkas "dubbla" rättegångskostnader, om han förlorar målet. Härtill kommer att abonnenten i va-nämnden inte har det skydd mot höga rättegångskostnader som "småmålslagen" ger. Slutligen, anför motionären, kan abonnenten råka ut för att myndigheterna bedömer tvistefrågan på olika sätt. Enligt motionärens uppfattning måste det från såväl allmän som enskild synpunkt vara angeläget att förenkla handläggningen av den nu berörda typen av kravmål, och det saknas därvid skäl att inte låta tingsrätt vara behörig att pröva också fordran på vattenavgifter. Den begränsning i tingsrätts behörighet på området som gäller bör därför enligt motionärens mening upphävas.

Gällande ordning

Författningsreglering

Betalningsföreläggande kan utverkas i en form av summarisk betalningsprocess för fordringar som avser annat än skadestånd och som inte grundar

sig på skriftligt fordringsbevis. Bestämmelser härom ges i lagsökningslagen (1946:808). Ansökan om betalningsföreläggande görs hos allmän underrätt, dvs. tingsrätt. Förfarandet i målet är i allmänhet skriftligt. Om ansökningsen inte bestrids av gäldenären, utfärdar rätten ett bevis om detta. Beviset innefattar också en förklaring att utmätning för fordringen genast får ske. Bestrider gäldenären ansökningsen, skall målet på yrkande av borgenären såsom tvistigt hänskjutas till rättegång.

Ett mål om betalningsföreläggande vilket såsom tvistigt har hänskjutits till rättegång handläggs härefter av domstolen enligt de regler om rättegången i tvistemål som finns i rättegångsbalken (RB). Detta innebär bl. a. i fråga om rättegångskostnaderna att den i 18 kap. 1 § RB stadgade huvudregeln om skyldighet för tappande part att ersätta motparten hans rättegångskostnader blir tillämplig. Om i det till rättegång hänskjutna målet värdet av det som yrkas uppenbart inte överstiger hälften av det enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring bestämda basbeloppet för oktober näst föregående år (f. n. hälften av 13 900 kr.) skall bestämmelserna i lagen (1974:8) om rättegången i tvistemål om mindre värden tillämpas (den s. k. småmålslagen). Enligt den lagen sker handläggningen av målet under något friare former än enligt RB, och vidare gäller särskilda regler som inskränker möjligheten att förplikta part att till motpart utge ersättning för rättegångskostnader.

Regler för allmän domstols behörighet att pröva tvistemål finns i 10 kap. RB. Vad där stadgas gäller också i fråga om laga domstol i mål om betalningsföreläggande. Enligt huvudregeln i 10 kap. 1 § RB är laga domstol i tvistemål i allmänhet rätten i den ort där svaranden har sitt hemvist. Vissa tvister med anknytning till fast egendom skall enligt 10 kap. 10 § RB tas upp vid domstolen i den ort där fastigheten är belägen. Enligt 10 kap. 17 § RB är en domstol inte behörig att ta upp tvist som skall tas upp av annan myndighet än domstol eller av särskild domstol eller som enligt lag eller annan författning skall omedelbart prövas av skiljemän. Allmän domstol är i regel behörig att pröva tvist om fordran på elavgift.

Bestämmelser om vatten- och avloppsanläggningar finns i lagen (1970:244) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar (va-lagen). Lagen innehåller bl. a. bestämmelser rörande prövningen av va-frågor. Enligt 36 och 37 §§ skall sålunda de flesta typer av tvister mellan huvudman för allmän va-anläggning och fastighetsägare i första instans prövas av en för hela landet gemensam särskild nämnd, statens va-nämnd. Nämnden är exklusivt behörig i sådana tvister som avses i bestämmelserna, däribland mål om fordran på avgift till huvudman för allmän va-anläggning. Enligt lagen (1976:838) om allmänna fjärrvärmeanläggningar är va-nämnden också exklusivt behörig att som första instans pröva mål som rör tvist mellan huvudman för allmän fjärrvärmeanläggning och fastighetsägare om bl. a. fordran på avgift till huvudmannen. Talan mot nämndens beslut förs hos Svea hovrätt. Målet prövas av hovrätten i dess sammansättning som vattenöverdomstol. Hovrät-

tens avgörande överklagas till högsta domstolen.

Vissa frågor bl. a. om skyldighet för kommun att se till att allmän va-anläggning kommer till stånd och om omfattningen av allmän va-anläggnings verksamhetsområde i vissa fall prövas av länsstyrelse (35 § va-lagen).

Bestämmelser om bl. a. förfarandet vid va-nämnden finns i lagen (1976:839) om statens va-nämnd. Förfarandet vid nämnden är domstolsliknande men äger rum under något friare former än en domstolsprocess (se prop. 1975/76:149 s. 86). Sker förhandling inför nämnden skall enligt 10 § förhandlingen hållas på en plats som är välbelägen för parterna. I fråga om rättegångskostnaderna vid nämnden i bl. a. mål om avgifter gäller som huvudprincip att vardera parten själv skall bära sin kostnad. I 14 § andra stycket föreskrivs dock att part på begäran kan tillerkännas ersättning av motparten för kostnad vid nämnden, om det finns särskilda skäl för det.

I lagen om statens va-nämnd ges också bestämmelser om nämndens sammansättning. Enligt 2 § består nämnden av ordförande och fem andra ledamöter. Ordföranden skall vara jurist med domarerfarenhet. För de övriga ledamöterna uppställs särskilda kompetenskrav. En ledamot skall sålunda vara tekniker. Två ledamöter skall vara väl förtrogna med förvaltning och skötsel av allmän va-anläggning eller med frågor avseende leverans av fjärrvärme och två väl förtrogna med va-förhållanden eller värmeförsörjning avseende bostäder resp. annan bebyggelse.

I samband med tillkomsten av va-lagen år 1970 antogs en särskild lag om betalningsföreläggande för fordringar på avgifter för allmänna va-anläggningar. Dess bestämmelser överfördes i sak oförändrade till den nu gällande lagen (1976:841) om betalningsföreläggande för fordringar som skall prövas av statens va-nämnd. Enligt 1 § denna lag gäller att för fordran på avgift till huvudman för allmän vatten- och avloppsanläggning eller för allmän fjärrvärmelanläggning får huvudmannen söka betalningsföreläggande vid allmän underrätt utan hinder av att tvist om anspråket skall prövas av statens va-nämnd. Om gäldenären bestrider ansökningen och målet med anledning härav hänskjuts till rättegång, skall målet enligt 2 § förenämnda lag lämnas över till va-nämnden.

Förarbeten

Nuvarande ordning för handläggning av tvister i va-frågor tillkom genom va-lagen. Tidigare hade detta slag av tvister handlagts, förutom i administrativ ordning av länsstyrelser, i rättegång vid allmänna domstolar. Bland de frågor som skulle prövas av allmän domstol kan nämnas tvister som rörde brukares avgifter (prop. 1970:118 s. 116).

I frågan om valet av prövningsorgan för behandling av vissa va-mål framhöll departementschefen i propositionen med förslag till va-lag

(prop. 1970:118 s. 117) angelägenheten av att man på området fick tillgång till ett ändamålsenligt prövningsförfarande, något som var särskilt viktigt av hänsyn till brukarna, eftersom dessa ofta befann sig i underläge gentemot huvudmannen. Prövningsreglerna borde enligt departementschefen vara utformade så att de underlättade skapandet av en enhetlig praxis och så långt som möjligt undanröjde de rådande svårigheterna för huvudmän och brukare att avgöra vilken prövningsinstans som var den rätta i det enskilda fallet. Departementschefen ansåg därför att handläggningen av tvister i va-frågor som hänför sig till rättsförhållandet mellan huvudman och brukare i princip borde ankomma på en särskild central nämnd, som skulle överta de uppgifter som då ankom på allmän underrätt.

Med anledning av synpunkter på nämndens kompetens (bl. a. i förhållande till fastighetsdomstol) som förts fram i lagstiftningsärendet anförde departementschefen vidare (prop. s. 202).

Som framgått av utredningen i detta ärende kan va-frågor vara av invecklad såväl teknisk som juridisk natur. Med hänsyn härtill har jag funnit det nödvändigt att skapa en central instans som har stor juridisk och teknisk kompetens på va-området. Det synes mig inte rationellt att begränsa behörigheten för en instans med dessa kvalifikationer så att viktiga grupper av va-frågor undandras dess prövning. Detta skulle medföra att vissa va-frågor inte kom att bedömas med samma va-tekniska sakkunskap som andra sådana frågor. Ett annat skäl till att jag har förordat en nämnd med vidsträckt behörighet har varit en strävan att undanröja de nuvarande svårigheterna för huvudmän och brukare att avgöra vilken prövningsinstans som är den rätta i det enskilda fallet.

Vad gäller frågan om möjligheten för huvudman att vid krav på obetalda avgifter ansöka om betalningsföreläggande vid allmän domstol för brukaren ansåg departementschefen att denna möjlighet borde stå öppen även i fortsättningen. Hänskjuts ett sådant mål som tvistigt till rättegång borde emellertid tvisten prövas av va-nämnden.

Under riksdagsbehandlingen av lagstiftningsärendet prövades också motioner om bl. a. inskränkningar av va-nämndens föreslagna kompetens och om fördelning av va-ärenden mellan va-nämnden och fastighetsdomstol. Vederbörande utskott uttalade i sitt av riksdagen godkända utlåtande (3LU 1970:54 s. 76) att utskottet delade den uppfattning i saken som departementschefen fört fram. Utskottet framhöll härutöver att om tolkning och tillämpning av allmänna bestämmelser skulle ankomma på fastighetsdomstol och inte på va-nämnden det är troligt att domstolen i flertalet fall måste inhämta sakkunnigutlåtande från nämnden. Härigenom skulle man enligt utskottet inte ta till vara nämndens sakkunskap på bästa sätt, eftersom nämnden i sådana fall torde få nästan lika mycket arbete som vid handläggningen av frågans avgörande. – Enligt utskottets mening var den föreslagna ordningen för hur mål om betalningsföreläggande för fordringar på avgifter till huvudman skulle handhas både lämplig och ändamålsenlig.

Remissyttranden

Remissyttranden över motionen har avgetts av Svea hovrätt, Stockholms tingsrätt, statens va-nämnd, Svenska kommunförbundet, Sveriges advokatsamfund och Sveriges domareförbund. Samtliga remissinstanser avstyrker bifall till motionen eller uttalar sig i avstyrkande riktning. Svea hovrätt tillägger dock att hovrätten inte vill motsätta sig att den väckta frågan övervägs i lämpligt sammanhang.

Svea hovrätt anför inledningsvis att de överväganden som har lett fram till nuvarande handläggningsordning alltså är bärande.

Hovrätten uppger vidare att hovrätten i och för sig delar uppfattningen att det för abonnenten kan te sig svårförståeligt och oförnuftigt att i motionen angivna typ av kravmål kan ge upphov till två processer. Frågan är emellertid enligt hovrätten av mer begränsad betydelse än motionen kan synas ge vid handen, eftersom långt ifrån alla mål om betalningsföreläggande hänskjuts till rättegång. Hovrätten framhåller härvid att det sålunda är vanligt förekommande att gäldenären betalar sin skuld efter att ha delgetts föreläggande eller att borgenären återkallar ansökningen eller låter denna förfalla.

Enligt hovrättens erfarenhet är till rättegång hänskjutna va-frågor ofta svårbedömda. Hovrätten pekar härvid särskilt på den ofta förekommande invändningen om att kommunens/huvudmannens avgiftskrav enligt fastighetsägarens uppfattning står i strid med bestämmelsen att avgiftsskyldigheten skall fördelas mellan fastigheterna efter skälig och rättvis grund. Denna bestämmelse har enligt hovrättens mening visat sig svårtolkad, inte minst mot bakgrund av lagens förarbeten.

Hovrätten anför fortsättningsvis att de olägenheter ur abonnentsynpunkt som anförs i motionen måste vägas mot de fördelar för fastighetsägarna som en enhetlig praxis och en nämnd med sakkunniga ledamöter i de flesta fall torde utgöra, särskilt som fastighetsägarna ofta befinner sig i underläge gentemot kommunen/huvudmannen. Härtill kommer, fortsätter hovrätten, att de i motionen angivna olägenheterna avseende "dubbla" rättegångskostnader och va-nämndens säte i Stockholm till största delen neutraliseras genom att part endast kan tillerkännas ersättning för kostnad vid nämnden om det finns särskilda skäl till det samt att förhandling, om sådan är erforderlig, skall hållas på plats som är välbelägen för parterna.

Med hänvisning till det sagda finner hovrätten att någon påtaglig brist i gällande handläggningsordning knappast kan anses föreligga. De av motionären påtalade praktiska olägenheterna för fastighetsägarna är enligt hovrättens uppfattning närmast att hänföra till den ordning kommunen tillämpar för indrivning av sina krav. Hovrätten motsätter sig emellertid inte att den av motionären väckta frågan övervägs exempelvis vid den pågående översynen av rättegångsbalken. Under alla förhållanden bör enligt vad

hovrätten framhåller emellertid mål med klara va-rättsliga aspekter överlämnas till va-nämnden.

Stockholms tingsrätt anför att det visserligen kan vara besvärligt för en part att få processa vid två domstolar, om fordran på betalning rör såväl elavgift som en fråga som skall bedömas av va-nämnden. Å andra sidan är det enligt tingsrättens mening naturligtvis till fördel för parten att va-nämndens sakkunskap och erfarenheter vid handläggningen av tvister om va-avgift eller fjärrvärmeavgift används. Handläggningsformerna i va-nämnden är därjämte smidiga. Vidare tillägger tingsrätten att huvudregeln i rättegångskostnads-hänseende hos va-nämnden är att varje part bär sin kostnad.

Tingsrätten påpekar vidare att det i processuellt hänseende är att märka att det råder den skillnaden mellan fordran på elavgift och fordran på va-avgift att elavgiften rör ett privaträttsligt avtal medan va-avgiften i allmänhet hänför sig till offentligrättsliga regler. – Enligt tingsrättens mening överväger fördelarna med det system som nu används.

Statens va-nämnd anför – efter att ha redogjort för bl. a. förfarandet hos nämnden – att de skäl som motionären har andragit till stöd för sitt förslag inte synes bärande. Nämnden framhåller att erfarenheterna av den nuvarande ordningen hittills har varit positiva. Även om åtskilliga sakfrågor ännu inte vunnit sin lösning i rättspraxis kan enligt nämnden redan nu konstateras att de avgöranden i va-mål som har träffats av va-nämnden, vattenöverdomstolen och högsta domstolen i betydande mån har bidragit till att en tidigare skiftande praxis i va-frågor blivit mera enhetlig och att denna utveckling i hög grad gagnat såväl huvudmänna- som konsumentintressena. Nämnden understryker i sammanhanget att den har mottagit åtskilliga bevis på uppskattning av den enkelhet och smidighet som kännetecknar förfarandet. Nämnden anför vidare bl. a. följande.

Erfarenheterna visar att det bakom bestridande av krav på va-avgift ofta döljer sig invändningar av speciellt va-rättslig typ. Invändningarna kan sålunda exempelvis ta sikte på sådana frågor som om vederbörande överhuvudtaget skall anses skyldig att bidra genom avgifter till kostnaderna för allmän anläggning, om det aktuella avgiftsuttaget är förenligt med lagens självkostnads- och likställighetsprinciper eller om föreskrifter i åberopad taxa eljest skall anses lagligen grundade. I inte så få fall förekommer invändningar av sådan natur att bedömningen kräver den särskilda tekniska eller ekonomiska sakkunskap och överblick som finns representerad inom nämnden. Kvittningsvis kan vidare i mål om va-fordran göras gällande motkrav av likaledes speciellt va-rättslig karaktär, exempelvis krav på ersättning för privat va-anordning som blivit onyttig till följd av att allmän anläggning kommit till stånd. Flera exempel skulle kunna andragas men det anförda torde tillräckligt belysa angelägenheten av att fordringsmålen ej särbehandlas utan alljämt bör vara underkastade samma processregler som övriga va-mål. Att prövningsorganet har tillgång till den speciella sakkunskap och erfarenhet som krävs vid prövningen av va-mål är självfallet ytterst värdefullt inte bara när det gäller att avgöra målen utan också när det gäller att fullgöra nämndens i lag påbjudna uppgift att söka förlika parter i va-mål.

Med anledning av det exempel som nämns i motionen påpekar nämnden att gemensamma krav på va-avgifter och andra avgifter visserligen förekommer men att de lokala kravrutinerna varierar i hög grad. Det är sålunda enligt nämnden inte alls ovanligt att krav på va-avgifter utfärdas separat från exempelvis kommunens kassakontor eller den lokala förvaltning som handhar drift och skötsel av va-verket.

Nämnden anför vidare att den inte delar den i motionen framförda uppfattningen att krav på elavgift och krav på va-avgift från processuell synpunkt avser en och samma sak. Grunden för elkrevet är, framhåller nämnden, i regel ett frivilligt ingånget abonnemangsavtal, medan kravet på va-avgift i allmänhet grundas på offentlighetsrättsliga bestämmelser i lag och i taxa som har utfärdats med stöd av lag. Att de bägge tvistefrågorna kan komma att bedömas på olika sätt är därför enligt nämnden inte en följd av forumreglerna utan beror på den materiella rättens innehåll.

Med hänvisning till sin redogörelse om förfarandet hos nämnden m. m. framhåller nämnden att dess placering i Stockholm inte medför olägenheter ur partssynpunkt, eftersom förhandlingarna praktiskt taget undantagslöst hålls i parternas hemort, och att gäldenären i normalfallet inte alls riskerar att drabbas av några kostnader för motpartens processande. Enligt nämnden utdöms i praktiken kostnadsersättning endast i fall då part genom försumlighet i ett eller annat avseende har föranlett kostnad för sin motpart.

Enligt vad *Svenska kommunförbundet* uppger har erfarenheterna av va-nämndens tioåriga arbete visat att nämnden mycket väl har infriat de förhoppningar som ställdes på nämndens arbete när den inrättades.

Kommunförbundet framhåller att konsekvenserna av den i motionen föreslagna ändringen blir att syftet med va-nämnden helt förfelas. Den föreslagna ändringen skulle i princip innebära en återgång till vad som gällde innan den nya va-lagen trädde i kraft. Ett stort antal av de mål som upptas i va-nämnden kommer enligt *kommunförbundet* till nämnden i form av hänskjutna betalningsförelägganden, och de frågor som härigenom aktualiseras berör de flesta områden inom va-juridiken. Det är således, framhåller *kommunförbundet*, inte fråga om en isolerad typ av frågeställningar. Den föreslagna förändringen skulle enligt *kommunförbundets* mening innebära att samma typ av frågor skulle komma under bedömning av både va-nämnden och allmän domstol med en oenhetlig praxis som följd. Va-nämndens särskilda sakkunskap skulle heller inte kunna utnyttjas i ett stort antal mål. Den sakkunnighet va-nämnden besitter har enligt *kommunförbundets* mening underlättat och medfört en förenklad handläggning av den aktuella typen av ärenden.

Kommunförbundet uppger vidare bl. a. följande.

Här är fråga om s. k. konsumtionsavgifter vilka förutom el- och va-avgifter kan omfatta t. ex. renhållningsavgifter. I allt större utsträckning debiteras dessa med hjälp av automatisk databehandling. Det blir också allt vanligare att man i en och samma räkning sammanställer flera olika typer av avgifter som dock tydligt specificeras var och en för sig på räkningen. Man kan inte helt förneka att det nuvarande förfarandet medför visst besvär för den enskilde. Det är emellertid inte forumreglerna i sig som förorsakar besväret utan systemet med flera avgifter på samma räkning. Detta förfarande medför å andra sidan betydande besparingar som kommer den enskilde abonnenten till godo genom lägre avgifter. Inte heller systemet med flera avgifter sammanförda på en räkning borde rätteligen medföra något problem. Den som har anmärkningar mot en räkning och därför inte betalar torde – om det inte är fråga om betalningsoförmåga – normalt endast ha anmärkningar mot en av de på räkningen debiterade avgifterna. Rätteligen borde därför de övriga avgifterna betalas och process endast uppkomma om en avgift och då endast vid ett forum.

Med anledning av det i motionen framförda exemplet understryker kommunförbundet att det för va-avgifter och elavgifter gäller två helt olika regelsystem. Enligt va-lagen (11 §) blir ny ägare till en fastighet betalnings-skyldig för avgifter som förfaller till betalning efter tillträdesdagen. För elavgifter är den avgörande tidpunkten den dag till vilken elabonnemanget har sagts upp. Även om båda avgiftsfrågorna skulle handläggas i en och samma process kan, enligt vad kommunförbundet anför, abonnenten således bli skyldig att erlägga den ena avgiften men gå fri från betalningsskyldighet beträffande den andra avgiften.

Beträffande övriga argument i motionen för en ändring av forumreglerna anför kommunförbundet följande.

Va-nämnden har visserligen sitt säte i Stockholm men vid förhandlings-tillfällena reser va-nämnden ut i landet och håller förhandlingar på den ort som bäst passar båda parterna. Det torde därför många gånger vara lättare att inställa sig till en förhandling i va-nämnden än till en förhandling vid allmän domstol. När det gäller rättegångskostnaderna i va-nämnden gäller som huvudregel att vardera parten skall bära sina kostnader. När det gäller rättegångskostnader är således va-lagen generös mot den enskilde även i jämförelse med den s. k. småmålslagen. Det bör vidare påpekas att handläggningen inför va-nämnden ur den enskildes synvinkel är väl så smidig och enkel som enligt den s. k. småmålslagen.

Sveriges advokatsamfund erinrar om att tvistefrågor mellan fastighetsäga-re och huvudman för va-anläggning kan vara av många olika slag; fastighetsägaren kan exempelvis påstå att han har påförts för höga vattenavgifter därför att vattenmätaren har varit felaktig eller att han inte skall betala avgift eller full avgift därför att vattnet inte har hållit godtagbar kvalitet. Genom sin sammansättning har va-nämnden enligt samfundets mening tillförsäkrats kompetens att bedöma dylika frågor utan att parterna behöver förebbringa särskild bevisning genom sakkunniga. Enligt 13 § lagen om statens va-nämnd äger nämnden dessutom "inkalla i saken insatt person att höras i målet". Kostnaderna härför skall, framhåller samfundet, utgå av

allmänna medel. Med hänsyn härtill och till att rättegångskostnad i va-nämnden skall utdömas endast om det finns särskilda skäl för det torde enligt samfundets uppfattning förfarandet inför va-nämnden vara både ekonomiskt gynnsammare och säkrare för fastighetsägaren än motsvarande förfarande inför allmän domstol.

Att särskilja frågor som naturligt faller under va-nämndens kompetensområde från frågor av den typ som nämns i motionen kan, påpekar samfundet, vara svårt och i många fall sannolikt inte möjligt förrän efter förhandling i allmän underrätt, beroende på att ansökan om betalningsföreläggande inte sällan bestrids utan angivande av grund för bestridandet. Den i motionen föreslagna ändringen kan alltså enligt samfundets mening i sämsta fall medföra både tidsutdräkt och kostnadsökningar för parterna. Enligt vad samfundet anför är den olägenhet som ligger i att *clavgifterna* prövas av allmän domstol medan *va-avgifterna* prövas av va-nämnden, såvitt kan förstås, endast skenbar och uppkommer därför att två skilda avgifter debiteras på samma räkning.

Samfundet anför vidare att fördelarna med en ändring av kompetensreglerna på sätt som föreslås i motionen måste vägas mot de nackdelar som kan uppkomma genom gränsdragningsproblem mellan va-nämnden och de allmänna domstolarna. Alternativet synes enligt samfundets mening vara att jämka kompetensfördelningen i förhållande till fastighetsdomstol på sätt som berördes i förarbetena till va-lagen. Skäl härför föreligger endast om erfarenheten visat att det nuvarande systemet inte fungerat på det sätt som lagstiftaren avsett. Samfundet, som avstyrker bifall till motionen, uppger sig dock sakna möjlighet att uttala sig därom.

Sveriges domareförbund framhåller att ett i va-lagstiftningen reglerat rättsförhållande har starka offentlighetsrättsliga inslag, medan parternas rättsförhållanden på området grundas på frivilligt abonnemangsavtal. Grunderna för abonnentens bestridande av ett va-krav kan enligt domareförbundets mening vara sådana att det för en riktig bedömning fordras en på erfarenhet baserad sakkunskap som domare i tingsrätt normalt ej besitter. Det gäller här frågor t. ex. om en taxebestämmelse är förenlig med va-lagen eller om kommunen har fullgjort sina i va-lagen stadgade skyldigheter.

Domareförbundet anför vidare att det likväl inte kan bestridas att det framstår som opraktiskt att krav på konsumtionsavgifter avseende dels el, dels vatten och avlopp skall prövas av olika organ särskilt i de fall då kraven upptas på en gemensam räkning och där grunden för abonnentens bestridande är densamma. I ett stort antal bestridda betalningsförelägganden rör tvisten enligt domareförbundet inte sådana förhållanden där va-nämnden besitter särskild sakkunskap, och i dessa fall medför målets överlämnande dit en onödig komplikation av förfarandet. Enligt domareförbundet förefaller det dock svårt att särskilt skilja ut dessa mål. Olägenheterna för den enskilde är, framhåller domareförbundet, för övrigt knappast så stora som antyds i motionen. Domareförbundet erinrar härvid om att ersättning för rättegångs-

kostnad vid va-nämnden utgår endast om det finns särskilda skäl samt att nämnden är skyldig att hålla förhandling på plats som är välbelägen för parterna.

Utskottet

I detta betänkande behandlas en motion som gäller forumreglerna för mål om krav på obetalda vattenavgifter.

I lagen om allmänna vatten- och avloppsanläggningar (va-lagen) finns bl. a. bestämmelser om att de flesta typer av tvister mellan huvudmän för allmän va-anläggning och fastighetsägare i första instans skall prövas av en för hela landet gemensam särskild nämnd, statens va-nämnd. Nämnden är exklusivt behörig i dessa tvister, till vilka räknas bl. a. mål om fordran på avgift till huvudman för allmän va-anläggning.

Allmän domstol är därför inte behörig att ta upp tvist som rör avgift till huvudman för allmän va-anläggning avseende förbrukat vatten från anläggningen. För sådan fordran får huvudman enligt en särskild lag härom dock söka betalningsföreläggande vid allmän domstol utan hinder av bestämmelsen i va-lagen om att tvist om anspråket skall prövas av va-nämnden. Bestrids ansökan skall målet såsom tvistigt hänskjutas till rättegång och lämnas över till va-nämnden för fortsatt handläggning där.

I motionen pekas på de konsekvenser som kan uppstå till följd av den beskrivna ordningen. Motionären åsyftar sådana fall då ett gemensamt krav på betalning av el- och vattenavgifter görs gällande genom ansökan om betalningsföreläggande hos allmän domstol. Att kravet, om målet hänskjuts till rättegång, ger upphov till två processer vid två olika myndigheter innebär enligt motionärens mening för abonnenten olägenheter av skilda slag sammanhängande bl. a. med reglerna om rättegångskostnader och med det förhållandet att va-nämnden har säte i Stockholm. Härtill kommer enligt motionären att myndigheterna kan bedöma tvistefrågan på olika sätt. I syfte att förenkla handläggningen av berörda typer av kravmål bör enligt motionären den begränsning som nu gäller för allmän domstols behörighet att pröva mål om krav på obetalda vattenavgifter upphävas.

Samtliga remissinstanser, som yttrat sig under utskottets remissbehandling av motionen, har avstyrkt bifall till motionen eller uttalat sig i avstyrkande riktning. Remissinstanserna anser allmänt att det saknas belägg för att den nuvarande ordningen för prövningen av va-frågor skulle innebära olägenheter av det slag som berörs i motionen. Några remissinstanser pekar på att de konsekvenser som enligt motionären uppstår med nuvarande ordning mera hänger samman med att flera olika typer av avgifter debiteras på samma räkning än med att skilda forumregler gäller på området.

Utskottet finner, i linje med vad som anförs i motionen, att det i förstone kan te sig opraktiskt med den ordning som råder beträffande allmän domstols och va-nämndens behörighet att pröva tvist om förbrukningsavgifter

avseende vatten och el. Denna ordning medför emellertid såsom har framkommit under remissbehandlingen inte några nämnvärda olägenheter för fastighetsägarna och huvudmännen för allmänna va-anläggningar. Föreliggande material tyder tvärtom på att nuvarande ordning är både lämplig och ändamålsenlig. Härvidlag kan särskilt framhållas det värde som ligger i att bedömningen av de i många avseenden specifika va-frågorna ankommer på en för landet gemensam instans med särskild erfarenhet och sakkunskap på området. Sammantaget finner utskottet inte skäl att på sätt som har föreslagits i motionen förorda någon ändring i de behörighetsregler som gäller för va-nämnden och allmän domstol. Utskottet avstyrker därför bifall till motionen.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motion 1979/80:142.

Stockholm den 4 november 1980

På justitieutskottets vägnar

BERTIL LIDGARD

Närvarande: Bertil Lidgard (m), Åke Polstam (c), Eric Jönsson (s), Hans Petersson i Röstänga (fp), Arne Nygren (s), Björn Körlof (m), Lilly Bergander (s), Gunilla André (c), Hans Pettersson i Helsingborg (s), Göte Jonsson (m), Helge Klöver (s), Ella Johnsson (c), Karl-Gustaf Mathsson (s), Bonnie Bernström (fp) och Maja Ohlin (s).

